

Cirka 10 000 finländare i yrkesaktiv ålder är synskadade, dvs. svagsynta eller helt blinda. Personer vars synfel kan korrigeras till normal synskärpa med hjälp av glasögon räknas inte som synskadade, och inte heller personer med normal syn på ena ögat. Synskador hos personer i yrkesaktiv ålder kan bero på t.ex. synbaneskador, ärftlig näthinne degenerering eller diabetesorsakade näthinneförändringar. Synskadade personer använder sig vanligen av vit käpp eller ledarhund. De kan också använda sig av ett märke som visar att de är synskadade.

Synskadade inom olika yrken

Flera yrkesutbildningsvägar står öppna för personer med synskada. Synskadade arbetar t.ex. som lärare, präster och IT-expert. Traditionella yrken för synskadade är massör, konditionsskötare och kontorist.

Anpassningar på arbetsplatsen

Arbetsgivarens uppgift är att se till att alla anställda har ändamålsenliga arbetsförhållanden. En synskadad arbetstagare kan vara fullt arbetskapabel, om arbetsgivaren har vidtagit nödvändiga åtgärder för att anpassa förhållandena på arbetsplatsen – arbetstidsarrangemang (t.ex. flexitid eller möjlighet att arbeta på distans), skräddarsydda arbetsuppgifter, tillgänglig arbetsmiljö, arbetshjälpmiddel och tydliga arbetsrutiner.

Tillgänglig arbetsmiljö

För synskadade är det speciellt viktigt att arbetsmiljön är tillgänglig. Vägen in till arbetsplatsen bör vara tydlig. Man kan göra det lättare för synskadade att orientera sig genom att se till att det finns tydliga kontraster mellan dörrar och väggar och särskilda kontrastmarkeringar av trappor och glasdörrar. Alla gångvägar bör hållas fria från onödiga hinder och trapporna bör ha ledstång på båda sidor. Informations-tavla i entrén, taktila ledytor, akustiska ledfyrar, ledstänger och dörrar som öppnas automatiskt med hjälp av rörelse-sensorer gör det lättare för synskadade att orientera sig. Hissarna bör vara tydligt utmärkta och gärna ha hissknappar som visar våningsnumret i upphöjd relief eller punktskrift. Som belysning bör man helst använda reglerbar allmänbelysning och platsbelysning. På den synskadades eget arbetsställe bör alla saker vara lätt tillgängliga och placerade på sina bestämda platser.

Möten och utbildningar

Inför möten och utbildningar där synskadade medverkar som deltagare, utbildare eller mötesordförande är det vik-

Celia-bibliotekets bildbank

tigt att mötes- eller kursmaterialet delas ut på förhand, så att den synskadade kan bekanta sig med materialet på förhand med hjälp av sina hjälpmedel. Vid ankomsten till mötes- eller utbildningslokalen bör det finnas någon som hjälper den synskadade att hitta en ledig plats och bistår vid eventuell servering. Rummet bör vara tillräckligt stort för att den synskadade ska kunna ta sig fram med sina förflyttningshjälpmiddel eller sin ledarhund. Innan man börjar är det bra att ge en presentation av de närvarande. Om en synskadad fungerar som ordförande eller utbildare, bör deltagarna be om ordet muntligt. Muntliga framföranden är att föredra framför visuella diapresentationer. Om det delas ut nytt material under mötet, kan någon av de närvarande läsa upp innehållet. Om någon av deltagarna avlägsnar sig före mötets slut, är det artigt att meddela om det muntligt.

Hjälpmiddel som underlättar synskadades arbete

Synskadade kan beviljas arbetshjälpmiddel i form av medicinsk eller yrkesinriktad rehabilitering. Hjälpmidlen bekostas då av den offentliga primärvården (hälsovårdscentralen), specialistsjukvården (centralsjukhuset) eller Folkpensionsanstalten. Grunden för beviljande av hjälpmedel är att den synskadade inte klarar sitt arbete utan hjälpmedel eller att arbetet skulle vara oskäligt tungt utan hjälpmedel.

Informationstekniska hjälpmedel

Synskadade arbetstagare kan behöva olika typer av datorbaserade hjälpmedel, t.ex. program för att förstora texten

Faktablad 23 • Synskadade i arbetslivet

Beviljare	Hjälpmedel	Användningsändamål
Hälsövårdscentralen	Förstoringsglas	Förstoring av text
	Diktafon	Inspelning av tal
	Vit käpp	Förflyttningshjälpmedel
	Skärmläsarprogram för mobiltelefon	Läser upp texter från mobiltelefonens skärm
Centralsjukhuset	Dyra optiska hjälpmedel, t.ex. specialglasögon och kikarglasögon	Förstoring av text
	Informationstekniska hjälpmedel och program	Möjliggör arbete med dator
	Ledarhund	Hjälper den synskadade att förflytta sig
Folkpensionsanstalten	Informationstekniska hjälpmedel, t.ex. monitorarm, specialtangentsbord, förstoring-, skärmläsar- och talsyntesprogram	Möjliggör arbete med dator
	Punktskrivare	Skriver ut texter som punktskrift på papper
	Punktdisplay framför tangentsbordet	Möjliggör läsning av skärmtexter i punktskrift
	Daisy-spelare	Möjliggör användning av talböcker

på dataskärmen, talsyntesprogram som läser upp texten och skärmläsarprogram som presenterar texten i punktskrift på en punktdisplay.

Vanlig text kan skrivas ut i punktskriftsformat med hjälp av en punktskrivare. Datorskärmen kan monteras på en justerbar arm, så att skärmen lätt kan flyttas närmare användaren. Det finns också specialtangentsbord med extra stora bokstäver. Ett annat behändigt synhjälpmedel är en läs-TV som förstorar upp text skriven på papper så att den synskadade t.ex. ska kunna sätta sin underskrift på pappret.

Talböcker

Talböcker är tryckta böcker som har lästs in av en uppläsare eller med hjälp av talsyntes. Talböckerna är inspelade i ett specialformat, Daisy-formatet, som gör att en hel bok får plats på en skiva. Talböcker kan avlyssnas via dator, Daisy-spelare eller mp3-spelare. Synskadade kan låna böcker från det statliga specialbiblioteket för synskadade via talbokstjänsten Celia.

Ledarhund

Ledarhundens uppgift är att hjälpa den synskadade att förflytta sig. Synskadade har nytta av sin ledarhund under möten och utbildningar och för att orientera sig på arbetsplatsen. Ledarhund får enligt finländsk lagstiftning medföras också till platser där det normalt råder hundförbud. Ledarhund med vit sele får inte störas.

Ersättning för arbetsresekostnader

Synskadade använder sig vanligen av allmänna kommunikationsmedel för att ta sig till och från arbetet. Den synskadades hemkommun kan med stöd av handikappservicelagen

ersätta den synskadades resekostnader för taxi till och från arbetet i form av färdtjänst. För beslut om ersättning för arbetsresor behövs ett läkarutlåtande.

Råd om hur man assisterar en synskadad

Om man ser en synskadad som behöver hjälp, kan man gå fram till personen och fråga "Behöver ni hjälp?". I en typisk ledsagningsituation tar den synskadade ett stadigt tag om hjälparens arm och följer efter hjälparen. Hjälparen kan ge tydliga riktningssituationer: "till vänster", "till höger" osv. Hjälparen bör se till att den synskadade kommer förbi alla hinder utan att stöta mot dem.

Stöd för arbetsgivaren

De Synskadades Centralförbund och speciellt dess sysselsättningstjänst samarbetar med arbetsgivarna och företagshäl-

sovården och svarar gärna på frågor från arbetsplatserna. Arbetsgivaren kan också vända sig till TE-byrån (arbets- och näringsbyrån) för information och praktisk hjälp i frågor som gäller sysselsättningsstöd (t.ex. lönestöd eller stöd för specialarrangemang på arbetsplatsen).

Mer information

De Synskadades Centralförbund www.nkl.fi

Sysselsättningstjänsten <http://www.nkl.fi/fi/etusivu/kuntoutus/tyollisyys>

Celia-biblioteket <http://www.celia.fi/>

Arbetshälsoinstitutets webbsidor om tillgängligt arbetsliv www.ttl.fi > Ergonomia > Esteetön työelämä

Funktionshinder kvittar – låt kompetensen avgöra. Guide för arbetsgivare för att anställa en person med funktionsnedsättning eller en partiellt arbetsför person. Arbets- och näringsministeriet 2010. <http://www.tem.fi>

www.ttl.fi/